

Atıf (cite): ÖNLER, Selim. (2026) Türkçe Ses Bilgisi Terminolojisine Tarihsel Bir Bakış *Disiplinler Arası Dil Araştırmaları Dergisi*, II. Uluslararası Dil Araştırmaları Sempozyumu Özel Sayısı (Türkçe Sesbilgisi Terminolojisi), 2, 499-508. doi: <https://doi.org/10.48147/dada.1975540>

Türkçe Ses Bilgisi Terminolojisine Tarihsel Bir Bakış¹

A Historical Overview of Turkish Phonetic Terminology

Selim ÖNLER²

Özet

Bu çalışma, Cumhuriyet'in ilanı sonrası kapsayan süreçte Türkçe ses bilgisi terminolojisinin tarihsel gelişimini ve bu alandaki çok terimlilik sorununu incelemektedir. Araştırma kapsamında Tahsin Banguoğlu, Muharrem Ergin, Zeynep Korkmaz ve İmer vd.'nin eserleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bulgular, terim tercihlerinin bireysel yaklaşımların yanı sıra dönemin dil politikalarından ve kuramsal değişimlerinden beslendiğini göstermektedir. Banguoğlu'nun özleşmeci, Ergin'in klasik ve Batı geleneğine sadık, Korkmaz'ın standartlaşma odaklı, İmer vd.'nin ise uluslararası dilbilim ile IPA eksenli yaklaşımları terminolojide çeşitliliğe yol açmıştır. Temel kavramlar ve ünlülerde zamanla standartlaşmaya yaklaşılsa da ünsüz adlandırmaları Türkçe ses bilgisinde standartlaşma sorununun en belirgin yaşandığı alan olarak öne çıkmaktadır.

Abstract

This study examines the historical development of Turkish phonetic terminology in the post-Republic period and the issue of multiple terminology in this field. Within the scope of the research, the works of Tahsin Banguoğlu, Muharrem Ergin, Zeynep Korkmaz, and İmer et al. are analyzed comparatively. The findings indicate that terminological choices were influenced by individual approaches as well as contemporary language policies and theoretical shifts. Terminology diversity arose from Banguoğlu's purist stance, Ergin's adherence to classical and Western traditions, Korkmaz's focus on standardization, and İmer et al.'s framework based on international linguistics and the IPA. Although basic concepts and vowels have neared standardization over time, consonant nomenclature stands out as the area where the standardization problem in Turkish phonetics is most prominently experienced.

Anahtar Sözcükler: Türkçe ses bilgisi, ses bilgisi terminolojisi, özleşme

Key Words: Turkish phonetics, phonetic terminology, nativization

Makale Türü: Araştırma

Paper Type: Research

1. Giriş

Dil, bir bildirişim aracı olmasının yanı sıra, aynı zamanda ait olduğu toplumun zihniyetini, kültürel birikimini ve tarihsel kırılmalarını yansıtan bir ayna görevi görmektedir. Dildeki bu değişimler, Türkçe gramer terminolojisinden bile rahatça görülebilmektedir. Terminolojinin

¹ Bu makale, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sözlükbilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından 11-12 Haziran 2026 tarihinde düzenlenen II. Uluslararası Dil Araştırmaları Sempozyumu'nda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş hâlidir.

² Dr. Öğretim Üyesi, Haliç Üniversitesi, Dil ve Konuşma Terapisi, selimonler@gmail.com, 0000-0003-4102-4511

tarihsel seyrine bakıldığında, dil denen aynada bir ulusun “kendini ifade etme” çabasının geçirdiği dönüşüm açıkça görülebilmektedir.

Fransız İhtilaliyle başlayan uluslaşma hareketleri imparatorlukların çözülme sürecini tetiklediği gibi Osmanlı’yı da kaçınılmaz olarak etkilemiş, dönemin aydınları imparatorluğun ihtilalin yıkıcı etkilerinden en az hasarla kurtulabilmesi amacıyla çeşitli fikir akımları ortaya çıkarmışlardır. Burada amaç, bir ulus meydana getirmektir. Yüzyıllarca tebaa olan bir halkın dilinde Batı’dan gelen fikirleri karşılayabilecek sözcüklüğü bulunmamaktaydı. Öner, Fransızcadaki *nation* (ulus) kavramını karşılayacak bir sözcüğün Türkçede bulunmadığını, bunun için “ümme” anlamına gelen millet sözcüğünün değişimle bu kavramı karşıladığını belirtir (2011). “Millet” olmaktan “ulus” olmaya geçebilmek için ise bir ulus diline ihtiyaç duyulmaktaydı. Tanzimat’ın ilanı ile beraber Türk toplumu, farklı bir kültür çevresi olan batıya yönelmiş, batıdaki “aydınlanma” ve “ulusalcılık” gibi kavramlar yavaş yavaş toplumun düşüncesini ve dilini etkilemeye başlamıştır. Dolayısıyla, Osmanlı Devleti’nin klasik döneminden modern Türkiye Cumhuriyeti’ne uzanan bu süreç, sadece sözcüklüğü değişimi değil, aynı zamanda bir paradigma değişimidir.

Bu sosyal dönüşüm, dilin sadece kullanımı değil, dilin çalışma prensiplerinin tanımlanma biçimini de etkilemiştir. Tanzimat öncesinde Arap gramerciliği geleneğiyle, Tanzimat sonrasında ise Fransız gramerciliği geleneğiyle dönüşen Türk gramerciliği de bundan etkilenmiş, terimlere Türkçe karşılıklar bulunması ihtiyacı doğmuştur. Cumhuriyet döneminde dilde yapılan yeniliklerin en önemlisi, hiç kuşkusuz, Harf İnkılabıyla Arap harflerinin kaldırılıp Latin harflerine geçilmesidir. Bu geçiş, ortaya Latin alfabesinden doğan özelliklerin de kurallaştırılması ihtiyacını doğurmuştur. Örneğin Arap alfabesinde /h/ sesi için üç farklı harf (ha, hı, he), /k/ sesi için iki farklı harf (kaf, kef) kullanılırken Latin alfabesi bu işaretleri teke indirgemıştır. Dolayısıyla biçim bilgisi ve ses bilgisi kurallarının da bu değişikliğe uygun şekilde düzenlenmesi gerekmiştir. Bu planlama doğrultusunda Türkçenin biçim ve ses özelliklerinin belirlenmesi amacıyla Türk Dili Encümeni tarafından 1928 yılında *Muhtasar Türkçe Gramer* yayımlanmıştır. Bu eserde Latin alfabesi ve Arap alfabesi bir arada kullanılmıştır.

Bu çalışmanın amacı da Türkçe ses bilgisinde kullanılan terminolojinin tarihsel gelişimini ve çok terimliliği ortaya çıkarabilmektir. Bunun için Tahsin Banguoğlu, Muharrem Ergin, Zeynep Korkmaz ve İmer vd.’nin eserlerinde farklılaşan terimler tespit edilmeye çalışılmış; ses olayları ve farklılık göstermeyen terimler ise bildiri kapsamını aşmamak için kapsam dışında bırakılmıştır.

2. Özleşme ve Çok Terimlilik

Çok terimlilik, eskiden beri Türk gramerciliğinde baş gösteren önemli sorunlardan biri olagelmıştır. Bu sorun, “gramer/dil bilgisi” ve “sözcük/kelime” gibi en temel terimlerde bile göze çarpmaktadır. Bir yanda yüzyılların kültürel mirasını taşıyan Arapça kökenli “kelime” kullanımı geleneği sürerken, diğer yanda Dil Devrimi’nin ve özleşme akımının bir ürünü olan Türkçe kökenli “sözcük” terimi literatürdeki yerini almıştır. Bu da tartışmaları beraberinde

getirmiştir.³ Bu durum, sadece basit bir eş anlamlılık meselesi değil. Bir kavramın birden fazla terimle karşılanması, aslında Türk düşünce tarihinin geçirdiği katmanlı dönüşümün bir sonucudur.

Muhtasar Türkçe Gramer’de dönemin dil politikasının izleri “Lisanımızdan arabi ve farisi terkipleri atmak esası umumen kabul olunmuştur. Fakat henüz buna muvaffakiyet hasıl olmuş değildir.” şeklinde görülebilmektedir (İmer, 2001: 63). Bu ifade, yeni bir ulus dili inşa etme iradesinin ilkesel olarak benimsendiğini; ancak bunu gerçekleştirecek altyapının henüz tam anlamıyla olgunlaşmadığını göstermesi bakımından belge niteliğindedir.

Bu planlama doğrultusunda yazılan eserlerden biri de dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’in isteğiyle Tahsin Banguoğlu tarafından yazılan gramer kitabıdır. Banguoğlu da eserinin önsözünde bu durumdan şöyle bahsetmektedir “

Türkçemizin bu kendine dönme ve terimleşme devrinde onun yaratıcı ve doğurucu gücünü iyi tanımak ve doğru kullanmak gerekliliğine inandığımız için bu bahsi genişçe tuttuk. Burada yazı dilimizin son 60 yıllık yeni kazançları ile birlikte bu güzel gelişmeyi bulandıran, kimisi kullanışa bile girmiş *görüntü kelimelerden* (mot - fantome) de örnekler verdik. Dolayısıyla Türkçe kelime yapımında doğru ve yanlış nedir? bunu anlatmaya çalıştık (Banguoğlu, 1974).

Fakat ne yazık ki Banguoğlu’nun bu hassasiyeti, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de görüleceği üzere terim karmaşasını artırmaktan ileriye geçememiş, çok terimlilik sorununu daha da derin hale getirmiştir.

3. Terminoloji Karmaşası

İncelenen kaynaklarda ses bilgisi alanına ait terminolojinin, Türk gramerciliğindeki dönüşümü ve ekolleşme sorunlarını tüm açıklığıyla sergilemektedir. İlerleyen sayfalarda kategoriler halinde sunulacak olan tablolara geçmeden önce, her bir tablodan seçilen birkaç örneğe değinmek, incelenen zihniyet değişimini somutlaştırmak açısından faydalı olacaktır.

İlk olarak *temel kavramlar* tablosunda karşımıza Banguoğlu tarafından öne sürülen *sesdeş* terimi çıkıyor. Bu terim, Ergin’de konsonant, Korkmaz ve İmer vd.de ünsüz şeklinde görülmektedir. *Ünlüler* tablosu incelendiğinde, /a ı o u/ sesleri için Banguoğlu’nda *kalin sesli*

³ Dilâçar, A. (1971). Gramer: Tanımı, Adı, Kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihçesi. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 19, 83-145. <https://izlik.org/JA38SH44BA>; Kılınç, O. (2023). Söz Varlığı Çalışmalarında Kullanılan “Söz Varlığı, Söz, Sözcük/Kelime” Terimleri Üzerine. *International Journal of Languages’ Education and Teaching*, 11(1), 111-121. <https://doi.org/10.29228/ijlet.68773>

terimi görülürken Ergin’de *art vokal / kalın vokal*, Korkmaz’da *kalın ünlü* ve İmer vd.de ise *art ünlü* şeklinde görülebilmektedir. Ünsüzlerin sınıflandırılmalarında ise /b c d g ğ j l m n r v y z/ sesleri için Banguoğlu *ünlü sesdeş* terimini kullanırken Ergin *sedalı konsonant*, Korkmaz *tonlu ünsüz*, İmer vd. ise *öümlü* terimlerini kullanmaktadır.

Bu doğrultuda aşağıda yer alan tablolar, kronolojik birer listeden ziyade, Türkçe dil bilgisinin doğu, batı ve özleşme eksenleri arasında gidip gelişinin somut birer haritası niteliğindedir.

Tablo 1. Temel Kavramlar

Banguoğlu	Ergin	Korkmaz	İmer vd.
sesdeş / konson	konsonant	ünsüz	ünsüz
sesli	vokal	ünlü	ünlü

Tablo 1, çok terimlilik sorununun dilin en temel birimlerinde bile görüldüğünü göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca bu tablo, alandaki kavramların 1940’tan 2011’e uzanan süreçteki Türk gramerciliğinde ses bilgisi terminolojisinin dört temel kaynak üzerinden karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktadır. Özellikle Muharrem Ergin’in Batı geleneğine ve klasik geleneğe sadık kalan terim tercihleri (vokal, konsonant) ile Tahsin Banguoğlu’nun Öztürkçeci (sesli, sesdeş) terimleri arasındaki yaklaşım farkı tabloda belirgin şekilde görülebilmektedir. Banguoğlu, Ana Hatlarıyla Türk Grameri’nde ünsüz için *sesdeş* terimini kullanırken Türk Grameri Sesbilgisi adlı eserinde *konson* terimini tercih etmektedir (1959: 34). Korkmaz (1992) ve İmer vd. (2011) *ünlü* terimini tutarlı biçimde benimseyerek terminolojik bir standartlaşmaya öncülük etmiştir.

Tablo 2. Ünlüler / Sesliler

Banguoğlu	Ergin	Korkmaz	İmer vd.
kalın sesli	art vokal / kalın vokal	kalın ünlü	art ünlü
ince sesli	ön vokal / ince vokal	ince ünlü	ön ünlü
düz sesli	düz vokal	düz ünlü	düz ünlü
yuvarlak sesli	yuvarlak vokal	yuvarlak ünlü	yuvarlak ünlü
geniş sesli	geniş vokal	geniş ünlü	açık ünlü
dar sesli	dar vokal	dar ünlü	kapalı ünlü
kısa sesli	kısa vokal	kısa ünlü	kısa ünlü
uzun sesli	uzun vokal	uzun ünlü	uzun ünlü

ikiz sesli	diftong	ikiz ünlü	ikili ünlü / kayan ünlü
geniz / genizsi sesliler	geniz vokali	geniz ünlüsü	genizsi (ünlü-ünsüz ayrımı yok)
ağız / ağızsı sesliler	-	ağız ünlüsü	ağızsıl (ünlü-ünsüz ayrımı yok)

Seslerin niteliklerinin ölçünlü dilde ayrışamayacağı göz önünde bulundurulduğunda, ünlü terminolojisinin bir bütünlük içinde olması beklenir. Ancak, Tablo 2’de bu ayrışmaların az miktarda da olsa hâlen devam ettiği görülmektedir. Nitekim Banguoğlu’nun *kalın sesli* karşılığında Ergin *art vokal* ve *kalın vokal*, Korkmaz *kalın ünlü* derken İmer vd. *art ünlü* tercih etmekte; Banguoğlu’nun *dar sesli* terimi için ise Ergin *dar vokal*, Korkmaz *dar ünlü* İmer vd. ise *kapalı ünlü* terimlerini tercih etmektedir. Terminolojideki bu çeşitlilik ana niteliklerle sınırlı kalmamış, ses olaylarının terimleştirilmesine de sirayet etmiştir. İki ünlünün tek hecede birleşmesi hadisesi Banguoğlu’nda *ikiz sesli*, Ergin’de *diftong*, Korkmaz’da *ikiz ünlü* olarak adlandırılırken İmer vd. bu durumu fonetik betimlemeyle *ikili ünlü / kayan ünlü* olarak karşılamıştır.

Tablo 3. Ünsüzler

Banguoğlu	Ergin	Korkmaz	İmer vd.
patlamalı sesdeş	patlayıcı / süreksiz konsonant	patlayıcı ünsüz	kapantılı / patlamalı
sızmalı / sürekli / daralmalı sesdeş	sürtünme konsonantları ⁴	sızıcı ünsüz ⁵	sürtünücü / yarı ünlü / akıcı
kaymalı / dişetsi sesdeş	damak-diş konsonant	kaymalı / afrikat ünsüz	yarı kapantılı / patlamalı-sürtünmeli / patlamalı-sızıntılı
ünlü / yumuşak sesdeş	sedalı konsonant	tonlu ünsüz	ötümlü
titrek sesdeş	titrek konsonant	titrek ünsüz	akıcı
ağız / ağızsı sesdeş	ağız konsonantı	ağız ünsüzü	ağızsıl
ünsüz sesdeş	sedasız konsonant	tonsuz ünsüz	ötümsüz

⁴ Ergin, bunlara doğrudan sürtünme konsonantları dememekte, teşekkülü bakımından sürtünme yoluyla meydana gelenler şeklinde açıklamaktadır.

⁵ Korkmaz, sızıcı ve tonlu ünsüzler maddelerinde ele almaktadır.

Selim ÖNLER

akıcı sesdeş	akıcı konsonant	akıcı ünsüz	akıcı /l r/
geniz sesdeşi	geniz konsonantı	geniz ünsüzü	genizsi
yarım sesli /y w/	yarı vokal /y/ vokal-konsonant /l m n ɳ r y/	yarı ünlü /ğ j v w y/	yarıünlü /y/
hıştırlı sesdeş	sibilant konsonant	hıştırlı ünsüz	ışıklı (sibilant) /s z/
bolünlü sesdeş ⁶ /y r l m n/	vokal-konsonant	tonlu ünsüzler içinde akıcı ünsüz	yarıünlü /y/

Ünsüz terminolojisinin ünlü terminolojisine kıyasla çok daha çeşitlendiği ve kaynağa özgü bir görünüm sergilediği anlaşılmaktadır. Bu çeşitliliğin -ya da karmaşanın- somut bir yansıması olarak, patlamalı ünsüzü karşılamak için Banguoğlu'nun *patlamalı sesdes*, Ergin'in *patlayıcı konsonant* ve *süreksiz konsonant*, Korkmaz'ın *patlayıcı ünsüz*, İmer vd.'nin ise *kapantılı* ve *patlamalı* terimlerini benimsediği görülmektedir. Yine aynı şekilde, Banguoğlu *ünsüz sesdeş* terimini kullanırken Ergin *sedasız konsonant* terimini, Korkmaz *tonsuz ünsüz* terimini, İmer vd.'nin ise *ötümsüz* (voiceless) terimlerini benimsediği görülmektedir.

Hiçbir kaynağın tam anlamıyla örtüşemediği bu tablo, adlandırma farklılıklarının sözcük seçiminin yanı sıra, zaman zaman kavramsal sınıflandırma ölçütlerinin değişmesinden kaynaklandığını göstermektedir. Bu durum, Türkçe ses bilgisi terminolojisinin ünsüzler alanında standartlaşma sorununu en belirgin biçimde yaşayan alan olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Tablo 4. Eklemlenme Yerine Göre Ünsüzler

Banguoğlu	Ergin	Korkmaz	İmer vd.
çift dudak sesdeşler / çift dudaksı sesdeşleri /b m p/	dudak konsonantı /b m p/	çift dudak ünsüzü	çift dudaksıl
diş sesdeşleri / dişsi sesdeşler	diş konsonantları	diş ünsüzü	dişsil/dişyuvasıl/dişyuvasıl- dudaksıl

⁶ Banguoğlu, ince sıradan /l/ sesini önavurt, kalın sıradan /l/ sesini ise ardavurt şeklinde ayırmaktadır.

diş-dudak sesdeşleri / diş-dudaksı sesdeşler /f v/	diş-dudak konsonantı	diş-dudak ünsüzü	dişsil-dudaksıl
dişeti sesdeşleri / dişetsi sesdeşler /j ş/ kaymalı sesdeşler /c ç/	damak-diş konsonantları	diş-eti ünsüzü /ç ç j ş/	dişyuvasıl-damaksıl
öndamak sesdeşleri / öndamaksı sesdeşler	ön damak konsonantı	ön damak ünsüzü	damaksıl (palatal)
artdamak sesdeşleri / artdamaksı sesdeşler k ğ ğ	arka damak konsonantları g ğ h k ɲ	art damak ünsüzü /k ğ ğ ɲ/	artdamaksıl /k g ɲ/
gırtlak sesdeşleri / gırtlaksı sesdeşler h	gırtlak konsonantı h	gırtlak ünsüzü h	gırtlak/gırtlaksıl

Bu tabloda, birkaç farklılık dışında terimlerde standarda yakınlık görülmektedir. Banguoğlu, eklemleme yerine göre ünlüleri sınıflandırırken /d t c ç j ş z s n l r/ ünlülerini *diş sesdeşleri* grubuna alarak daha sonra /d t z s n l r/ ünsüzlerini *asıl diş sesdeşleri/asıl dişsi sesdeşler*, sızıcı d ünsüzünü *dişlerarası sesdeş*, /j ş/ ünsüzlerini *dişeti sesdeşleri/dişetsi sesdeşler*, /c ç/ ünsüzlerini ise *kaymalı sesdeşler* şeklinde kendi içinde sınıflandırmaktadır. Banguoğlu'nun *kaymalı sesdeş* olarak nitelediği ünsüzleri Ergin'de *damak-diş konsonantları*, Korkmaz'da *diş eti ünsüzü*, İmer vd.de ise *dişyuvasıl-damaksıl* şeklinde görmekteyiz. Burada dikkat çeken şey, Türkçenin tarihsel lehçelerinde gördüğümüz sızıcı d ünsüzüne /d/ diğer araştırmacılar yer vermezken Banguoğlu'nun yer vermesidir. İmer vd., diğer araştırmacılardan farklı olarak diş ünsüzlerine sadece /d t/ ünsüzlerini alarak bunlara dişsil terimini vermektedir.

Tablo 5. Ses Olayları

Banguoğlu	Ergin	Korkmaz	İmer vd.
ayırışma	aykırılışma	benzeşmezlik	benzeşmezlik
göçüşme	yer değiştirme	göçüşme	ses aktarımı / göçüşme
darlaşma	orta hece vokalinin değişmesi	ünlü daralması	daralma
ulaşma	seslerin birleşmesi başlığı içinde kaynaşma/birleşme	bağlama	ulama

Banguoğlu	Ergin	Korkmaz	İmer vd.
incelme	inceltici sesler başlığında inceltme	öndamaksıllaşma/incelme	damaksıllaşma
kalınlaşma	e-i değişimi içinde verilmiş	artdamaksıllaşma/artdamaklılaşma/kalınlaşma	artdamaksıllaşma
ünlüleşme	sedahlaşma	yumuşama/tonlulaşma	ötümlüleşme (dizinde)
ünsüzleşme	sedasızlaşma	sertleşme/tonsuzlaşma	-

Türk dil bilgisi geleneğinde ses olaylarına verilen adlar, gramerden gramere önemli farklılıklar göstermektedir. Banguoğlu, büyük ölçüde Türkçe karşılıklar türeterek *ayrışma, göçüşme, darlaşma, ulaşma, incelme, kalınlaşma, ünlüleşme, ünsüzleşme* gibi terimler kullanmaktadır. Ergin ise aynı olayları çoğunlukla betimleyici söz öbeklerini tercih ederek karşılamış; *aykırılışma* dışında *yer değiştirme, orta hece vokalinin değişmesi, seslerin birleşmesi başlığı içinde kaynaşma/birleşme* gibi daha açıklayıcı ifadelerle başvurmaktadır. Korkmaz, Banguoğlu'nun bazı terimlerini benimsemekle birlikte (göçüşme, kalınlaşma) pek çok kavram için ikili ya da üçlü adlandırmalara gitmekte; *öndamaksıllaşma/incelme, artdamaksıllaşma/artdamaklılaşma/kalınlaşma* gibi örnekler terminolojide henüz bir uzlaşıya varılmadığını yansıtmaktadır. İmer vd. (2011) ise daha yalın ve sistematik bir tutumla *daralma, ulama, damaksıllaşma, artdamaksıllaşma, ötümlüleşme* gibi tekli terimleri tercih etmektedir Türkçeye özgü bir ses olayı olan ünsüzleşme/sedasızlaşma/sertleşme/tonsuzlaşma için İmer vd., Uluslararası Fonetik Alfabesi'ni (IPA) esas aldığından herhangi bir terim kullanmamaktadır.

Genel tabloya bakıldığında, yüz yılı aşkın bir döneme yayılan bu terim farklılıklarının yalnızca bireysel tercihlerden değil, her çalışmanın yazıldığı dönemin dil politikası anlayışından ve dilbilimsel kuramsal çerçevesindeki değişimlerden de beslendiği görülmektedir.

4. Sonuç

Bu çalışmada Türkçe ses bilgisi terminolojisinin Banguoğlu, Ergin, Korkmaz ve İmer vd. ekseninde geçirdiği tarihsel dönüşüm, temel kavramlar, ünlüler, ünsüzler, eklemleme yerine göre ünsüzler ve ses olayları başlıkları altında karşılaştırmalı biçimde ele alınmıştır. Yüz yılı aşkın bir döneme yayılan bu terim farklılıkları, yalnızca bireysel tercih olmaktan öte, eserlerin kaleme alındığı dönemin dil politikası anlayışından ve dilbilimsel çerçevelerindeki değişimlerden doğrudan beslenmiştir. Türkçe gramerciliğindeki terim çeşitliliği, Türk düşünce tarihinin geçirdiği katmanlı dönüşümün doğal bir yansımasıdır. Yeni bir ulus dili inşa etme

iradesi ilkesel olarak benimsenmiş olsa da başlangıçta bunu gerçekleştirecek altyapının henüz tam anlamıyla olgunlaşmaması , geleneksel Arap ve Fransız gramer ekolleri ile özleşme akımı arasında bir terim karmaşası doğurmuştur.

Tahsin Banguoğlu Öztürkçeci bir güdüyle yeni karşılıklar türetmeye çalışırken zaman zaman terim karmaşasını artırmış; Muharrem Ergin Batı ve klasik gramer geleneğine sadık kalmayı (vokal, konsonant gibi) tercih etmiştir. Zeynep Korkmaz terminolojik bir standartlaşmaya öncülük etmesine rağmen yer yer ikili/üçlü adlandırmalara giderek tam bir uzlaşımın henüz sağlanamadığı dönemi yansıtmıştır. İmer vd. ise Uluslararası Fonetik Alfabeti'ni (IPA) ve uluslararası dilbilim terminolojisini esas alarak daha yalın ve sistematik terimleri benimsemiştir.

Terimlerdeki standartlaşma başarısı ses bilgisinin her alt alanında aynı düzeyde değildir. Temel kavramlar, eklemleme yerleri ve ünlüler tablosunda zamanla standarda yakınlık ve “ünlü” teriminde olduğu gibi kararlılık gözlense de ufak ayrışmalar hâlâ sürmektedir. Buna karşın ünsüz terminolojisi, yazarların sınıflandırma ölçütlerinin ve sözcük seçimlerinin farklılaşması nedeniyle Türkçe ses bilgisinde standartlaşma sorununun en belirgin ve derin yaşandığı alan olarak öne çıkmaktadır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu makale için etik kurul izni alınmasına gerek yoktur. Araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

Makale tek yazarlıdır.

Destek Beyanı

Araştırma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Çıkar Beyanı

Makale tek yazarlıdır. Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Kaynaklar

- Banguoğlu, T. (1959). *Türk Grameri Sesbilgisi*, Ankara: TDK Yayınları.
- Banguoğlu, T. (1979). *Ana Hatlarıyla Türk Grameri*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin Grameri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Başkan, Ö. (1974). Terimlerde Özleşme Sorunu. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 21-22(1973-1974), 173-184. <https://izlik.org/JA29KT48DJ>
- Ergin, M. (1993). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.

Selim ÖNLER

- Ergin, M. (2009). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- İmer, K. (2001). *Türkiye’de Dil Planlaması: Türk Dil Devrimi*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İmer, K., A. Kocaman & A. S. Özsoy. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Korkmaz, Z. (1963). *Türk Dilinin Tarihî Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2007). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- Önler, Z. (2011, Nisan). *Yeni Lisan Hareketini Doğuran Siyasal ve Sosyal Yapı*. Yüzüncü Yıldönümü Dolayısıyla Yeni Lisan Hareketi Uluslararası Sempozyumu. Kocaeli.
- Uluslararası Fonetik Alfabe (IPA) Erişim adresi: <https://www.ipachart.com/>